

خواسته‌های متقابل

امام و مأموم

دکتر سید مهدی نریمانی زمان آبادی

(عضو هیئت علمی دانشگاه مفید)

www.ketab.ir

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
شابک
وضعیت فهرست‌نویسی
فیپا.
موضوع
موضوع
موضوع
شناسه افزوده
رده دیویی
شماره کتابخانه

نریمانی زمان آبادی، سیدمهدی، ۱۳۶۲ -
خواسته‌های متقابل امام و مأموم / سیدمهدی نریمانی زمان آبادی.
مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۶.
۱۹۰ ص.
978-600-06-0210-9
موضوع زیارت و زائران — آداب و رسوم.
موضوع زیارت و زائران — مطالب گونه‌گون.
موضوع زیارت و زائران — احادیث
شناسه افزوده بنیاد پژوهشهای اسلامی.
رده دیویی ۲۹۷ / ۷۶
شماره کتابخانه ۵۰۰۹۹۷۸
BP ۲۶۲ / ۴ خ ۹ ۱۳۹۶

خواسته‌های متقابل امام و مأموم

دکتر سیدمهدی نریمانی زمان آبادی

ویراستار: سید جلال قیامی میر حسینی

چاپ اول: ۱۳۹۶ / ۵۰۰ نسخه، وزیری / قیمت ۱۰۰۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۳۶۶-۹۱۷۳۵

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۳۲۲۳۰۸۰۳

فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۳۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۳۷۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info @islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۹.....	سخن ناشر.....
۱۱.....	مقدمه.....
۱۳.....	بند یکم: عرف و دین.....
۱۴.....	بند دوم: حکم عمل به روایت های مسند احمد.....
۱۵.....	بند سوم: تقدیر و تشکر.....

فصل نخست

خواسته های امام علیه السلام از ما - ۱۷

۱۷.....	مبحث یکم: خواسته های همیشگی.....
۱۷.....	گفتار یکم: کسب معرفت نسبت به خدا.....
۱۸.....	گفتار دوم: ترک محرمات.....
۲۰.....	گفتار سوم: رعایت واجبات.....
۲۲.....	گفتار چهارم: کسب رزق حلال.....
۲۴.....	گفتار پنجم: خودارزیابی.....
۲۶.....	گفتار ششم: زینت امامان علیهم السلام
۲۷.....	گفتار هفتم: دعوت با کردار.....
۲۸.....	گفتار هشتم: تسویه حق الناس.....
۳۱.....	گفتار نهم: بخشش دیگران.....

- گفتار دهم: نگارش وصیت نامه ۳۲
- گفتار یازدهم: امر به معروف و نهی از منکر ۳۴
- گفتار دوازدهم: چهل کلید موفقیت ۳۷
- بخش یکم: خواسته های ویژه دوران غیبت ۴۵
- مبحث یکم: وظایف مهم در دوران غیبت ۴۵
- مبحث دوم: وظایف حساس در دوران غیبت ۴۹
- بخش دوه: خواسته های مرتبط با زیارت ۵۱
- مبحث یکم: پیش از سفر ۵۲
- گفتار یکم: بازماندگان (خانواده و دوستان) ۵۲
- بند نخست: سببه مسافرنسبت به بازماندگان ۵۲
- (۱) خرجی گذارستن برای خانواده و واجب التّفقه ها ۵۳
- (۲) خداحافظی با اقامه و دیدن ۵۳
- (۳) تصمیم به بازگشت سریع، حجت به خانواده ۵۴
- (۴) سوغاتی آوردن ۵۴
- (۵) زمان بندی مناسب برای بازگشت ۵۵
- بند دوم: وظیفه دیگران نسبت به مسافر ۵۵
- (۱) بدرقه مسافر ۵۵
- (۲) دعا کردن برای بدرقه ۵۶
- (۳) نگاه داری از اموال و خانواده ۵۷
- (۴) خیرخواهی ۵۸
- (۵) دیدن مسافر پس از بازگشت ۵۸
- گفتار دوم: هم سفر ۵۹
- بند نخست: انتخاب هم سفر ۵۹
- بند دوم: هم کفوی در معنویات و مادیات ۶۰
- بند سوم: احترام به نظر دیگران ۶۱
- بند چهارم: بخشش توشه به هم سفران ۶۲

۶۳.....	بند پنجم: مزاح و خوش رویی با هم سفران
۶۵.....	بند ششم: کمک به هم سفران
۶۶.....	بند هفتم: تقسیم هزینه در سفر گروهی
۶۶.....	بند هشتم: تقسیم کار و مسئولیت پذیری
۶۷.....	بند نهم: رسیدگی به هم سفر بیمار
۶۷.....	بند دهم: رعایت حقوق و کمک به هم سفران
۷۰.....	بند یازدهم: احترام به سال خوردگان
۷۱.....	بند دوازدهم: کسب مهارت ارتباط با دیگران
۷۲.....	بند سیزدهم: ممنوعیت هر سفری با شخص بد اخلاق
۷۲.....	گفتار سوم: برداشتن شش ماده معنوی
۷۳.....	بند نخست: توشهٔ مادر خوب
۷۵.....	بند دوم: کسب معرفت به امام زرت شریزه
۸۰.....	بند سوم: کسب معرفت دربارهٔ زیارت
۸۱.....	بند چهارم: یادگیری احکام لازم در سفر
۸۳.....	گفتار چهارم: انتخاب زمان و مکان
۸۳.....	بند نخست: زمان مناسب
۸۹.....	بند دوم: روزهای زیارتی امام رضا (ع)
۹۰.....	بند سوم: مکان مناسب
۹۱.....	(۱) اماکن فرادینی
۹۴.....	(۲) اماکن اسلامی
۱۰۰.....	مبحث دوم: در سفر
۱۰۰.....	گفتار یکم: دعا، نماز، قرآن و صدقه
۱۰۳.....	گفتار دوم: غسل پیش از سفر
۱۰۴.....	گفتار سوم: دعای هنگام سوار شدن
۱۰۶.....	گفتار چهارم: مواقع مناسب برای حرکت
۱۰۸.....	گفتار پنجم: بازدید از اماکن زیارتی، سیاحتی و تفریحی در راه

- گفتار ششم: خواندن ادعیه و اذکار سفارش شده ۱۱۰
- بند نخست: ذکر در همه لحظات ۱۱۱
- بند دوم: ذکر برای حالات خاص ۱۱۲
- گفتار هفتم: شعر و آواز خوانی در مسیر ۱۱۳
- گفتار هشتم: سرعت در حرکت ۱۱۴
- گفتار نهم: رعایت نکته های بهداشتی ۱۱۵
- مبحث دوم: در زیارتگاه ۱۱۶
- گفتار نهم: درباره زیارت ۱۱۶
- بند نخست: آداب زیارت ۱۱۸
- بند دوم: پیر رازخانیات در زیارت ۱۲۳
- بند سوم: توبه از ناهای ۱۲۷
- بند چهارم: خلوص نیت و ۱۲۸
- بند پنجم: اعمال سفارش شده ۱۳۰
- گفتار دوم: عقاید و اعمال ۱۳۰
- بند اول: توجه به منبع دریافت اطلاعات مذهبی ۱۳۱
- بند دوم: عرضه باورها به شخص مورد اعتماد ۱۳۱
- گفتار سوم: درباره اماکن مذهبی ۱۳۳
- بند نخست: رعایت احکام مسجد و حرم ۱۳۳
- بند دوم: تلاش در آبادانی و نظافت ۱۳۵
- بند سوم: بزرگداشت و تبرک جستن ۱۳۷
- گفتار چهارم: درباره افراد ۱۳۸
- بند نخست: حق مجاوران و خادمان بر زائران ۱۳۹
- بند دوم: حق زائران بر همدیگر ۱۴۱
- بند سوم: حق زائران بر مجاوران ۱۴۲
- بند چهارم: حق زائران بر عهده مسئولان حرم ۱۴۵
- بند پنجم: حق بازماندگان و همشهریان بر زائر ۱۴۶

بند ششم: حق امام عصر عجل الله تعالی فرجه	۱۴۶
گفتار پنجم: مقدار اقامت و زیارت	۱۴۷
گفتار ششم: غسل و زیارت و داع	۱۴۷
مبحث چهارم: بازگشت به وطن	۱۴۸
گفتاریکم: انتخاب روز مناسب	۱۴۸
گفتاردوم: تهیه سوغات معنوی	۱۴۸
گفتارسوم: رید سوغات مادی	۱۴۹
گفتار چهارم: پوشاندن عیب و راز دیگران	۱۴۹
گفتار پنجم: بررسی ورها، انزاق و اعمال پیش و پس از سفر	۱۵۰
گفتار ششم: قطع ارتباط با امام زکریا (زیارت از راه دور)	۱۵۱

فصل دوم

خواسته‌های مادر خد در حضور امام معصوم علیه السلام - ۱۵۳

مبحث یکم: آداب دعا	۱۵۶
گفتاریکم: مقدمات دعا	۱۵۶
بند نخست: مقدمات از لحاظ شخص	۱۵۷
بند دوم: مقدمات از لحاظ زمان، مکان و حالت	۱۵۸
گفتاردوم: متن دعا	۱۶۳
بند نخست: آداب و شرایط	۱۶۳
بند دوم: ممنوعیت‌ها	۱۶۹
مبحث دوم: دعا‌های قرآنی	۱۷۰
گفتاریکم: خواسته‌های معنوی در قرآن	۱۷۰
گفتاردوم: خواسته‌های مادی در قرآن	۱۷۵
گفتارسوم: موارد سفارش شده در روایت‌ها	۱۷۷
مبحث سوم: دلایل تأخیر یا عدم اجابت	۱۷۸
منابع و مأخذ	۱۸۱
پایگاه‌های اینترنتی	۱۸۹

مقدمه

زیارت، زائر و زیارت‌نمیده، سه واژه مرتبط به هم است. وقتی شخص به قصد دیدار محبوب، عزیمت سفر می‌کند و از دیگران دل می‌کند، با ملاقات محبوب، زیارت محقق می‌شود و آن شخص، هویت زائری می‌یابد؛ یعنی دیدار امام است که به زیارت و زائر معنا می‌بخشد.

شاید یکی از ویژگی‌های زیارت در سیم‌خیمت، این است که ما نیز از نزدیک، محضر ولی خدا را تجربه کنیم. بنابراین، «اتوجه به باور شیعه، مبنی بر اینکه معصومان (علیهم‌السلام) «زنده به حیات ابدی شدند و در نزد خداوند «تنعم‌اند»، شاید بتوان ادعا کرد، زیارت در این عصر، تمرینی برای درک درست حضرت امام زمان عجل الله تعالی فرجه در زمان ظهور است؛ البته به شرط آنکه آداب مربوط به زیارت را دقیق و کامل انجام دهیم. با توجه به این مسئله، رعایت آداب زیارت، اهمیت دوچندان

۱. «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْواتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ» (آل عمران / ۱۶۹)؛ «و نپندارید که

شهیدان راه خدا مرده‌اند، بلکه زنده به حیات ابدی شدند و در نزد خدا بهره‌مند خواهند بود».

«أَعْلَمُ أَنَّ رُسُلَكَ وَ خُلَفَاءَكَ أَحْيَاءٌ عِنْدَكَ يُرْزَقُونَ»؛ «می‌دانم که به یقین پیامبران و جانشینان زنده‌اند و نزد

تو بهره‌مند هستند». المزار الکبیر، ۵۵.

می‌یابد؛ زیرا با رعایت آن، ضمن زیارت با معرفت مرقد ولی‌الله، برای ملاقات با ولی عصر عجل الله تعالی فرجه در عصر ظهور، نیز آمادگی به دست آورده‌ایم که این تجربه موفق می‌تواند چراغ راهی برای زیارت آن دردانه بشریت باشد.

امام رضا علیه السلام در اهمیت زیارت مزار اهل بیت علیهم السلام می‌فرماید: «بی‌گمان هر امامی بر عهده شیعیان و دوستانش، عهد و پیمانی دارد که نشانه وفای کامل به آن و نیکوبه بنا آوردن آن، زیارت مرقد امامان است».^۱

با توجه به اینکه این کتاب توسط گروه فرهنگ و سیره رضوی بنیاد پژوهشهای اسلامی آستارا قدس منتشر می‌شود، کوشیده‌ام با تأکید بیشتر بر احادیث امام رضا علیه السلام باشد.

این نوشتار، از یک مقدمه و دو فصل سامان یافته است؛ فصل یکم به دنبال گردآوری فهرستی از شاخص‌های بنیادی و مهم مؤمن و زائر برتر و نمونه از دیدگاه خداوند متعال است. برای دست یافتن به این مهم، به منابع نقلی (قرآن و حدیث) و عقلی رجوع شده است تا مهم‌ترین خواسته‌های ائمه از زائرش بیان گردد. در واقع، فصل نخست، به سبک زندگی اسلامی در سفر و زیارت اشاره دارد و تلاش شده تا آداب و شرایط عمومی همه سفرهای زیارتی در آن گفته شود. بنابراین، آداب ویژه‌ای که در آموزه‌های دینی برای برخی مشاهد مشرفه آمده، در این کتاب نیست.^۲

۱. عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۲، ص ۲۶۱.

۲. برای مثال، مستحب است زائر حرم امام حسین علیه السلام، پس از زیارت آن، مزار دیگران را نیز زیارت کند؛ به این ترتیب: علی اکبر علیه السلام؛ لیلی دختر ابومسعود (مادر علی اکبر)؛ شهیدانی که پایین پای حضرت دفن شده‌اند؛ حبیب بن مظاهر؛ حضرت عباس علیه السلام؛ ام البنین مادر حضرت عباس علیه السلام. الدروس الشرعیة فی فقه الإمامیة، ج ۲، ص ۲۵.

در فصل دوم نیز در مورد مبحث‌های گوناگونی از آداب دعا، اعم از مقدمات و متن آن مطالبی به چشم می‌خورد. در ادامه، به دعا‌های آمده در قرآن اشاره شده است تا بر بنیاد این آموزه‌ها، محدوده خواسته‌ها از خداوند متعال را مشخص کنیم. در واقع، با تحلیل دعا‌های قرآنی، به اهمیت موضوع‌های خواستنی اشاره می‌شود تا در پرتو آن بتوانیم خواسته‌هایمان را سامان دهیم و اولویت‌بندی کنیم. پیش از ورود به بحث‌های اصلی نوشتار، در چند بند، به نکته‌های مهمی اشاره می‌شود که در بحث زیارت تأثیر بسزایی دارند:

بند یکم: عرف و عیب

اسلام به عادت‌ها و سادات‌های آن احترام می‌گذارد و تا جایی که مفید و سازنده است آن‌ها را قابل تثبیت و تأیید می‌شمارد و حتی اجازه شکستن این میراث‌ها و خصائص وحدت‌آفرین را نمی‌دهد. حضرت علی (ع) در منشور حکومتی خطاب به مالک اشتر می‌فرماید: «روش‌های صحیحی که پیش از این، توسط بزرگان امت اجرا شده و الفت به ارمان آورده و کار مردم را آسوده ساخته است، از میان مبر». در این نوشتار به نکته‌هایی از منابع معتبر اسلامی اشاره شد؛ اما توجه به این نکته ضروری می‌نماید که برخی موارد به عرف مردم بستگی دارد. یعنی اگر عرف، کاری را شایسته یا ناشایست بداند که در آموزه‌های اسلامی نیامده، مناسب است در صورت داشتن شرایط ذیل، رعایت شود. برخی از این‌ها عبارت‌اند از:

۱. مخالف نص صریح آموزه‌های اسلامی نباشد.

۲. بی‌حرمتی به مقدسات نداشته باشد.

۱. «لَا تَنْقُضْ سُنَّةَ صَالِحَةٍ عَمِلَ بِهَا صُذُورُ هَذِهِ الْأُمَّةِ وَاجْتَمَعَتْ بِهَا الْأَلْفَةُ وَصَلَحَتْ عَلَيْهَا الرَّعِيَّةُ».

۳. خطر جانی یا مالی یا آبرویی نداشته باشد.
۴. برخاسته از عقل یا احساس صحیح باشد.
۵. شارع یا خردمندان آن را ممنوع ندانند.
۶. حلالی را حرام و حرامی را حلال نکند.
۷. مفسده ای نداشته باشد.
۸. رجب، ازار و اذیت مردم نشود.
۹. مصلحتی را از میان نبرد.
۱۰. خرافه نباشد.

بند دوم: حکم عمل به روایات مستحب

روایات های متعددی از اهل بیت علیهم السلام به دست ما رسیده است، مبنی بر اینکه اگر در روایات های ضعیف منسوب به ما صومان، وعده پاداش برانجام عملی آمده باشد و کسی آن عمل را به شوق رسیدن به آن پاداش انجام دهد، به ثواب آن می رسد، اگر چه در واقع، چنین کلامی از معصوم صادر نشده باشد؛ مانند حدیث منقول از امام صادق علیه السلام که فرمود: اگر روایتی از پیامبر در مورد ثواب برانجام عملی، به شخصی برسد و او به همین قصد به آن عمل کند، اجر و ثواب آن عمل را می برد، هر چند پیامبر آن را نفرموده باشد.^۱

۱. رک: حکیم، سید محمد تقی، الأصول العامة للفقهاء المقارن، ص ۴۲۲؛ منتظری، حسین علی، رساله استفتائات، ج ۲، ص ۳۲۱ و ج ۳، ص ۴۹۶؛ مکارم شیرازی، ناصر، استفتائات جدید، ج ۱، ص ۱۶۵ و ج ۲، ص ۲۴۸ و ج ۳، ص ۱۷۸.

۲. «مَنْ بَلَغَهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْءٌ فِيهِ الثَّوَابُ فَفَعَلَ ذَلِكَ طَلَبَ قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَهُ ذَلِكَ الثَّوَابُ وَإِنْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَقُلْهُ». المعاصن، ج ۱، ص ۲۵.

هرچند فقیهان شیعه در این زمینه گفته‌های زیادی دارند، اما مشهور آنان در دوره معاصر مطابق این حدیث‌ها می‌گویند: اگر مکلف به قصد رجا، مطابق مفاد حدیث‌هایی که پاداشی را برای کاری برشمرده است، عمل کند؛ ان شاء الله، پاداش آن را می‌گیرد.^۱

با توجه به این‌ها، عمل به حدیث‌هایی که در بحث زیارت و سفر، مطرح می‌گردد، اگرچه از احاظ سندی، قوی نبوده و مشخص نباشد که به واقع این حدیث از عصر مأمون آمده، به امید رجا اشکالی ندارد.

بند سوم: تقدیر به شک

برعهده خود می‌دانم از ست گرامی ام حجة الاسلام محمد حسن ربانی بیرجندی، که با دقت نظر، این نوشته را بررسی کردند، سپاسگزاری کنم.

س هدی نریمانی زمان آبادی

ماه مه مقدس

مصادف: عید بعث

۱. در اینکه مفاد اخبار من بلغ ارشاد به حکم عقل است، به حسن اتقیاد و امتثال امر مولا و ترتب ثواب بر آن، هرچند واقعیت، چیزی جز آن باشد که رسیده است، یا اسقاط شرایط حجیت خبر در خصوص مستحبات، به این معنا که در احادیث دلالت‌کننده بر استحباب چیزی، عدالت و وثاقت راوی شرط نیست، بلکه احتمال ورود و صدور حدیث کفایت می‌کند، اختلاف است. برای آگاهی بیشتر رک: فرائد الاصول، ج ۱، ص ۴۹ و ۵۲؛ کفایة الاصول، ص ۴۰۱؛ مصباح الاصول، ج ۲، ص ۲۵؛ قواعد فقهیه، ج ۳، ص ۳۳-۳۳۳؛ دروس فی علم الاصول، ج ۲، ص ۱۷۶؛ سیری کامل در اصول فقه، ج ۱۰، ص ۱۸۸.